

Kendilerine Bakan Yönuyle Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Nedenlerinin İncelenmesi

Yener Yıldırım

Milli Eğitim Bakanlığı Eğitim Yöneticisi

yener3436@hotmail.com

ORCID:0000-0001-9602-3540

Özet

Öğretmen tükenmişliğinin kuramsal boyutu bağlamında yerelde ve globalde yeterli ölçüde inceleme ve araştırma yapıldığı görölmektedir. Günümüzde tükenmişlikle ilgili yapılan çalışmaların meslekî tükenmişlik boyutunun öne çıktığı görölmektedir. Özellikle eğitim kurumlarında yaşanan mesleki tükenmişlikler ile ilgili çalışmaların artmasında eğitime yönelik ilginin artmasının önemli ölçüde etkisinin olduğunu belirtmek mümkündür. Bu çalışmanın amacı, ölkemiz eğitim sisteminde görev yapan öğretmenlerin tükenmişliğinin kuramsal boyutunu ele almak suretiyle bu tükenmişliklere neden olan etmenleri incelemektir.. Bu bağlamda çalışmanın hem uluslararası hem de ulusal literatüre katkı sağlaması beklenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Öğretmen Tükenmişliği, Meslekî Tükenmişlik, Tükenmişlik Nedenleri

Investigation of the Causes of Professional Burnout of Teachers in the Aspect of Caring for Them

Summary

In the context of the theoretical dimension of teacher burnout, it is seen that a sufficient amount of research and research has been conducted locally and globally. It is seen that the professional burnout dimension of the studies conducted on burnout today stands out. It is possible to note that the increase in interest in education has a significant effect on the increase in studies related to professional burnout, especially in educational institutions. The aim of this study is to examine the factors that cause these burnouts by addressing the theoretical dimension of burnout of teachers working in the education system of our country.. In this context, it is expected that the study will contribute to both the international and national literature.

Keywords: Teacher Burnout Is, Occupational Burnout, The Causes of Burnout

Giriş

Günümüz şartlarında ülkelerin gelişmesi ve ilerlemesi şüphe götürmeksizin kaliteli eğitim ve öğretim standartlarının sağlanmasıyla doğrudan bağlantılıdır. Kaliteli eğitim ve öğretim, nitelikli öğretmenlere bağlıdır. Öğrencinin davranışına yön vermede ve istenilen davranışın elde edilmesinde öğretmene önemli sorumluluklar düşmektedir (Doğan, 2010: 19).

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler, mesleklerini icra ederken karşılaştıkları sorunlarla başa çıkmak için gereken eğitimi almamaktadırlar.

Okul veya sınıf ortamındaki birtakım nedenlerden dolayı tükenmişlik yaşayana öğretmenlerin mesleki tükenmişlikleri esasen davranış boyutlarında olmaktadır. Davranış sorunu olan çocuklarla çalışma (Kanner, Şekercioglu ve Yelice-Yüksel, 2011), ders saatinin fazla olması ve sınıfların kalabalık olması, fiziki koşulların yetersiz olması, sosyal ve mesleki desteğin yetersiz olması, ödüllerin yetersizliği ve karar vermenin verimsiz olması (Maraşlı, 2015), öğretmenin cinsiyeti (Akçalımete, Kanner ve Sucuoğulu, 2010; Kanner, 2010; Tülkaya, 2006), yaşı (Avşaoğlu, Denizli ve Karaman, 2015; Kanner, 2010; Tülkaya, 2006), ve kıdemi (Gündüz, 2014; Kanner, 2010) gibi sebeplerle öğretmenler mesleki anlamda kendilerini tükenmiş hissedebilmektedir.

Girgin, öğretmenin mesleğini bilinçlice seçmemesi, milli eğitim programlarının kesif olması, eğitimsel materyallerin yetersizliği, sıkça görülen tayin durumları, üniversitelerin sorunları gibi sebeplerden ötürü de sorunlar yaşadığını ifade etmiştir. Bu problemler, öğretmen üstünde kesif baskılara, stres yaşamasına ve mesleki tükenmişliğe neden olmaktadır (Girgin, 2005: 24).

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler ve özellikle de özel eğitimde hizmet veren öğretmen veya sınıfında kaynaştırmalı öğrencileri olan sınıf öğretmeni, yukardaki sorunlara ilaveten yeter olmayan kaynak, negatif fizikî şartlar, öğretmenlerin özel eğitimde yetişmemesi tarzında sorunlar içermektedir. Bu sebeplerden ötürü öğretmenin çalışma performansı azalmakta ve birçok öğretmen olağan gelişimli çocuklar ile çalışmak amacı ile bu sahayı terk etmektedir (Sucuoğulu-Kulotlu, 2006).

Eğitim kurumlarında görev yapan öğretmenler yaşamakta oldukları mesleki tükenmişliklerle mücadele edecek ölçüde yeterli değiller ise, meslek yaşantısının 5-7 yıllarında mesleğini bırakmakta ve geriye de dönmemektedirler (Maraşlı, 2015: 24).

Kendilerine Bakan Yönüyle Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Nedenlerinin İncelenmesi

Yukardaki negatif tesirler, kişisel ve kurumsal açıdan ehemmiyetli sorunlar doğurduğundan mesleki tükenmişlikler, önlem alınması gereken bir olgudur (Ayaoğlu, Ceydan ve Maden, 2016: 29).

Mesleki tükenmişlikler neticesinde deneyim sahibi ve nitelik sahibi öğretmenin birçoğunun mesleklerini bıraktığını belirten Sucuoğlu, Gümüş ve Peşkin, mesleklerine devam edenlerinse yaşamakta olduğu mesleki tükenmişlikler neticesinde öğrencisine yönelik negatif tutum geliştirdiğini ve öğrenim performansının azaldığını ifade etmiştir (Sucuoğlu, Gümüş ve Peşkin, 2001: 38).

Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişliğinin Nedenleri

Öğretmen değişik sosyal, iktisadi ve teknoloji gelişimi ve ilerlemelerine bağlı değişen eğitimsel kavrayışları sebebiyle meslek tükenmişliği yaşamaktadır (Gündüz, 2015: 29).

Öğretmen, eğitimle ilgili hizmetlerdeki öğrenciyle öğretmenler ve okulla aileler arasındaki çatışması, meslektaşlarıyla ilişkisindeki negatifikler, otorite sorunları, fizikî şartlardaki eksiklikler, bürokrasi işlerinin yoğunluğu, çevresel eleştiriler, yoğun sınıf mevcutları, çalışma yüklerinin fazlalığı, yeterli gelmeyen gelir, öğrencilerdeki gelişim eksikliği, siyasi baskı, müfredatın sürekli değişmesi, idarenin destek olmaması, yönetici ve müfettiş tarafından takdir edilmeme, sınıf içi otoriterin azaldığı düşüncesi ve yönetim ile alakalı karara katılımlarının az olması, öğretmenin mesleki etkilerine dönük algılardaki eksiklik (Girgin, 2005; Torrun, 2005; Türk, 2016), başarıma algısındaki eksiklik, meslektaşından ve idareden yetersiz düzeydeki destek, rolü çatışması ve rolü belirsizliği, öğrencilerin duyarsız, ilgisiz, sınıf içini kargaşaya sürükleyen zararlı davranımı (Kanner, 2010;) gibi fazlaca sorunlardan ötürü mesleki tükenmişlikler yaşayabilmektedir.

1. Kişilikle İlgili Etkenler

Kişilikle alakalı yapılmış olan çalışmalar yoğun hassasiyetler, mükemmeliyetçilikler, içedönüklükler, idealistikler, obsesifli ve kaygı düzeyi yüksek karakter formu gibi karakteristik özelliklerin öğretmen tükenmişliklerine sebep bulunduğunu göstermektedir (Demir, 2017: 21).

Öğretmenin yaş, cinsiyet, hizmet yılı, medenî durumları, çocuk miktarı, eğitim seviyesi, karakter yapısı, mükemmeliyetçiliği, güdülenme seviyesi, stres ile başa çıkma seviyesi, çalışmakta olduğu kurumda vazife süresi (Girgin, 2005), hakikat dışındaki beklentiye haiz olmak (Tülkaya, 2009) şeklinde sıralanmaktadır (Akt. Akbaş ve Çelikkaleli, 2014: 13).

Çalışmalar, cinsiyet (Akçalımete, Kanner ve Sucuoğulu, 2010; Aslan, 2006; Ergin, 2002; Girgin, 2005; Girgin ve Baysallar, 2015; Gökçeakan ve Özler, 2008; Kanner, 2010; Sucuoğulu-Kulotlu, 2006; Torrun, 2005; Tülkaya, 2006), yaş (Avşaoğlu, Denizli ve Karaman, 2015; Çam, 2000; Dolanay, 2010; Girgin, 2005; Kanner, 2010; Sucuoğulu-Kulotlu, 2006; Torrun, 2005; Tuğrul ve Çelik, 2018; Tülkaya, 2006), hizmetin yılı (Balkaş ve Batkaş, 2007; Çoluk, 2009; Dolanay ve Piyal, 2017; Engin, 2002; Girgin, 2005; Gökçeakan ve Özler, 2008; Gündüz, 2015; 1995; Kanner, 2010; Sucuoğulu-Kulotlu, 2006; Torrun, 2005; Tuğrul ve Çelik, 2018; Tülkaya, 2006) tarzındaki değişken unsurlarının öğretmenlerin tükenmişliğine sebep bulunan demografi değişken unsurları bulunduğunu meydana çıkarmaktadır.

2. Çevresel Etkenler

Öğretmenlerin tükenmişliğinin nedenlerinden diğer önemli faktörlerden kalabalıklaşan sınıf mevcutları, mesleki desteklerin yetersiz olması, fiziksel şartlardaki yetersizlik durumları gibi çevreyle ilgili etkenlerdir (Ayaoğlu, Ceydan ve Maden, 2016: 28).

Akçalımete, Kanner ve Sucuoğulu (2010: 17), öğretmenlerin mesleki tükenmişliklerine sebep bulunduğu varsayılan değişkeni iki başlık altında irdelenmiştir. Bunlar; çalışılmakta olan kurum ile alakalı değişken ve hizmetin verildiği birey ile alakalı değişkendir.

a. Kurum İle İlgili Etkenler

Rolün çatışma hali, rolün belirsiz olması, karar vermek aşamasında bulunamama, kurumlarda ödüllendirilme düzeninin bulunmaması, ücretin az olması, baskıcı yönetimler (Maraşlı, 2015: 49), meslektaşın yada yöneticinin desteğinde yetersizlikler bulunması, çalışılan kurumun bulunduğu çevrenin sosyoekonomik seviyesi olarak sıralanmaktadır. Murat'a (2009: 28) göre çalışma itirazsız özelliklere sahip ise ve birey çalışmasından ötürü farkına varılmıyor ve ödüllendirilmiyor ise mesleki tükenmişlikler yaşayabilir.

b. Hizmetin Verildiği Birey İle İlgili Etkenler

Öğretmen bakımından irdelendiğinde öğrencinin özellikleri şeklinde izah edilmektedir. Öğrencinin cinsiyeti, yaşı, motivasyonu, sorun davranımının tipleri, sıklıkları ve yoğunlukları, engel durumunun bulunup bulunmaması öğrenci ile alakalı değişkenler olarak sıralanmaktadır (Akt. Üstün, 2005: 18).

Olağan gelişimine devam eden öğrencinin öğretmenin yaşamakta olduğu problemlere ilaveten, özel eğitimde çalışmakta olan veya olağan okullardaki kaynaştırılmalı öğrenci bulunan öğretmen yukarıda mevcut olan problemlerin dışında değişik sorunlar da yaşamakta ve buna bağlı mesleki tükenmişlikler yaşayabilmektedir (Şimşek, 2017: 42).

Engelli çocuklar ile çalışmakta olan öğretmen, çalıştığı ortama ve çocuğun özellikleri sebebi ile diğer meslektaşlarına göre daha yoğun bir şekilde mesleki tükenmişlikler yaşamaktadır. Özel eğitime gereksinim duyan çocuklarla çalışma, zahmetlidir, vakit alıcıdır, yorucudur, ödülü az ve ürününü kolayca göstermeyen bir uğraştır (Demir, 2017: 37).

Çalışmalar, öte yandan sınıf öğretmenin, çalıştığı öğrenci gurubunun özellikleri, sınıfın durumlarındaki engeli öğrencilerin birbirlerinden değişik gereksinime haiz bulunması, disiplinler arasındaki etkileşimin yeterli olmaması ve kişisel eğitimsel programların ağır, bürokrasi işlerinin çok olması, araçların, gereçlerin ve materyallerin az olması, yöneticilerin desteklerinin bulunmaması gibi sebepler ile de mesleki tükenmişlikler yaşadığını ve mesleklerini bıraktığını ifade etmiştir (Akçalımete, Kanner ve Sucuoğlu, 2008; Sucuoğlu-Kulotlu, 2006).

Sandık ve Doğanay (2017: 33), özel eğitimde çalışmakta olan öğretmenin bu sebeplerden ötürü sınıfın içerisinde daha negatif tepki geliştirdiğini, öğrencinin davranımını değiştirmesinde kısıtlayıcı metotlara başvurdukları ve öğrencinin sosyokültürel, fizikî ve duygu gereksinimine karşı duyarsızlaştıklarını ifade etmiştir.

c. Alan Yeterliliği İle İlgili Etkenler

Üredi ve Üredi'ye göre (2014: 26). Öğretmede mesleki tükenmişliklere sebep bulunan etkenlerden birisi de, yeterli olmayan mesleki eğitim alınmış olması ve kendi sahasının haricinde bir sahada çalışmasıdır. Yıldız, Karaoğlu ve Soran'a göre (2016: 11).

Özel eğitimde çalışmakta olan öğretmen bu sahayla alakalı yeter bilgiye haiz değil ise çocuğun özelliklerini bilmemesi sebebi ile onunla etkileşimi kısıtlı olacak, beklentinin düzeyi de realist olmayacaktır (Demir, 2017: 38).

Özel eğitimle alakalı eğitimler alınmadan bu sahada çalışmakta olan öğretmen, özel eğitime gereksinim bulunan çocuklarla alakalı yeter bilgi ve donanıma haiz olmadığından farklı öğretmene göre çok fazla mesleki tükenmişlikler yaşayacaktır (Girgin, 2005: 29).

Zengin, özel eğitim öğretmenin mesleki tükenmişliklere yönelik mesleklerinden ayrılma oranının diğer branşlardaki öğretmenlerden daha fazla bulunduğunu ifade etmiştir (Zengin, 2017: 24).

3.Mesleki Etkenler

Sandık, ilk öğretim ilk kademe sınıf öğretmenin sınıfın içerisinde gözlemlediği sorunlu davranışa dönük görüşünü değerlendirdiği araştırmasında, öğretmenin problem gördüğü davranışların, öğretmenin mesleki anlayışıyla ilişkili bulunduğunu ifade etmiştir (Sandık, 2009: 69).

Kendilerine Bakan Yönüyle Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Nedenlerinin İncelenmesi

Öğretmenin sınıfında en fazla rahatsızlık duyduğu davranış irdelendiğinde, bu davranışın genelde öğrencinin saldırganca davranışı olduğu belirlenmiştir (Acar-Batu, 2010; Atıcı, 2009; Bulcu, 2017; Kanner, 2017; Sandık, 2009).

Özmen, Ankara'da vazife yapmakta olan seksen iki ilk okul öğretmeni, kırk beş psikologun hangi davranışı sorunlu davranış şeklinde değerlendirdiğini saptama gayesiyle yürüttüğü çalışmasında gerek öğretmenin gerekse psikologların acımasız olma, yalancı olma, sinirli olma ve çalma davranışını en mühim sorunlu davranış şeklinde gördüğünü gözlemlemiştir (Özmen, 2010: 26).

Gökdağ, sınıf öğretmenlerinin sınıflarındaki sıkça karşı karşıya geldiği davranışsal sorunları sırası ile, dersin esnasında arkadaşları ile konuşmak, sınıfın içerisinde gezinmek, yerinden kalkmak ve oturmamak, vurmak, dersini dinlememek, arkadaşlarına zarar vermek, öğretmenin yönergesine uymamak bulunduğunu ifade etmiştir (Gökdağ, 2006: 49).

Türkeç (1996: 39), ortaöğretim okullarında otorite problemleri, öğrencinin disiplin dışı davranışı, okulun sorunlu hareket karşısında reaksiyonu ve öğretmenin bu husustaki tutumunu tespit etmeye çalışmıştır.

Işık (2010: 48), ilkokul öğretmeniyle yaptığı bir araştırmada, öğretmenin en mühim gördüğü sorunlu davranışın hırsızlıklar, zorbalıklar, asilikler, küstahlıklar, yalancılıklar ve itaatsizlikler bulunduğunu gözlemlemiştir.

Eylen (2010: 74-75), okulöncesi ve ilk okul öğretmenin otorite sorunlarını algılama yönünde yürüttüğü çalışmasında okul ve sınıfın içerisinde görünen disiplinsizlik sorunlarını ve bu sorunlu davranışı yönetmede yürütülen taktiği belirlemeyi amaçlamıştır. Çalışma neticelerine göre sınıfta en çok karşı karşıya gelinen sorunlu davranış, başka öğrenciyi rahatsız etmek ve sırasını beklemeden konuşmaktır.

Gözütok (2003: 53), sınıfta sıkça görünen disiplinsizlik sorunlarıyla alakalı öğretmenin tavırları, otorite sorunlarının sebebi ve sınıfın yönetimi stratejisini belirlemek için elli öğretmene otorite sorunlarının esas sebepleri, sınıfın yönetsel stratejisi ve okulda uygulanan otorite sorunlarını iyileştirici yollar ile alakalı sorular içeren bir test uygulamıştır.

Anket neticesinde, öğretmen sınıfında sıkça karşı karşıya geldiği disiplinsizlik sorunlarını, öğrencinin çevresindekilere saygısızca davranması, okul ile alakalı olmamak, dikkatsizlikler, gereksizce konuşmak şeklinde ifade etmiştir (Gözütok, 2003: 57)

Sümer (2009: 25), orta okulda vazife yapan öğretmenin, sınıfın içerisinde karşı karşıya geldiği sorunlu davranışı yönetmekte aldığı eğitimin ne ölçüde yeter bulunduğuna inandığını tespit etmeye çalışmıştır. Çalışma neticesinde öğretmen, aykırı konuşmak, görgüsüzce davranmak, dikkatsiz davranışlar, asilikler, diğer öğrencileri engellemeler, gürültülü davranışların kendini en çok sinirlendiren davranış olarak sıralamıştır.

Türnülu (2009: 77), Türkiye’de ve İngiltere’deki ilk okulda kullanılan sınıfın yönetim tekniğini kıyasladığı bir araştırma yürütmüştür. Çalışmanın neticesinde istenilmeyen öğrenci davranışının bu ülkelerde genelde aynı özellikler taşıdığı tespit edilmiştir. Bu ülkelerdeki esas sorunun, gürültülü davranışlar ve öğrencilerin müsaade edilmeden konuşması olduğu görülmüştür.

İlköğretim 1. kademe sınıf öğretmeninin sınıfın içerisinde gözlemlediği sorunlu davranışa ait görüşünü belirttiği çalışmada, öğretmenin en önemli sorunlu davranış şeklinde nitelendirdiği davranışlar; hırsızlıklar, akranlarıyla kabaca ve saygısızca konuşmalar, yalancılık, arkadaşından müsaade istemeden çantasını karıştırmalar, arkadaşının yanlışlarıyla yahut fizikî özürleri ile dalga geçmeler bulunduğunu tespit etmiştir (Sandık, 2009: 83).

Sınıf içerisinde istenilmeyen davranış 3 grupta irdelenmiştir. Birinci grupta, çevresine bakmak, hayale dalmak, sırasını dizleriyle kaldırmak gibi kısa süreli ilgisizlik şeklinde nitelendirilmiş davranışlar, 2. grupta aşırı ses ile konuşmak, sınıf içerisinde izin almadan dolaşmak, öğrencilerin birbirleriyle sık sık konuşmaları, kopyalar çekmek, birbirlerine notlar yollamak, derse ilgisiz kalarak istenilmeyen davranışlar göstermek ve 3. grupta, sınıfın kaidelerine veya öğretmenlerinin isteğine uymamak, vurmak, devamlı gürültüler çıkarmak, fizikî saldırılarda bulunmak, başka öğrencinin sınıfın faaliyetine katılmasına mani olmak, sınıfa ait eşyalara hasar vermek vb. davranışlar sergileyerek hem öğretmenlerinin ders anlatmasına hem de öğrencinin çalışmasına engel olacak davranıştır (Tertemiz, 2009: 67-68).

İlk öğretim ilk kademesi dördüncü ve ikinci kademe beşinci sınıf öğretmeninin sınıfında karşı karşıya geldiği sorun davranış ve bu davranışa karşı tepkilerinin ne olduğunu irdelediği araştırmasında sorun davranışın kurumun sosyoekonomik seviyesine, sınıf seviyesine, öğretmenin deneyimlerine ve sınıfın içerisindeki öğrenci mevcuduna göre farklılık durumunu irdelenmiştir (Demir, 2017: 45).

Kendilerine Bakan Yönüyle Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Nedenlerinin İncelenmesi

Çalışma için gereken veriler nitel çalışma yönteminden gözlemler ve görüşmeler yolu ile toplanılmıştır. Gözlemlerin ve görüşmelerin araştırman tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış gözlemler ve görüşme formları kullanılarak yapılmıştır (Atıcı, 2010: 56).

Çalışmanın neticesinde öğretmenin sınıfında en fazla gözlemledikleri sorun davranış, müsaade verilmeden konuşmak ve arkadaşı ile konuşmak şeklinde tespit edilmiştir. Bu durumun yanısıra gereksiz ses çıkarmak, derslere karşı ilgisizlikler, sınıf içerisinde dolaşmak ve ses çıkararak parmaklarını kaldırmakta sınıfta çokça karşılaşılan davranımlar olduğu görülmüştür (Girgin, 2005: 48).

Sandık ve Doğanay (2017: 39), öğrencinin sınıfta gösterdiği istenilmeyen davranış konusunda öğretmenlerin, öğrencilerin ve velilerin görüşlerini irdelediği çalışmasında, davranımların hangisinin istenilmeyen davranım olduğu hususunda katılımcılar aynı tutum içerisinde olmuş, birçoğunda da toplum beklentileriyle uyuşmayan davranışı sınıfın içerisindeki istenilmeyen davranım şeklinde nitelendirmiştir.

Sınıf ekseninde çalışmakta olan öğretmenle alakalı yapılmış olan çalışmalar irdelendiğinde;

Male ve May (2007) saldırganlıklar, saygısızlıklar, sertlik ve tehlike dozu yüksek davranımların özel eğitimde çalışmakta olan öğretmene en çok rahatsızlık veren durumlar olduğunu tespit etmiştir.

William ve Gersch (2016), kaynaştırmalı öğrencisi bulunan öğretmeni en fazla huzursuz eden öğrenci davranışının, gürültü çıkarmak ve çalışma alışkanlığının olmaması durumunu tespit etmiştir.

Russerll ve Forness (1995), eğitilebilen ve öğretilebilen zihin engeline sahip öğrencisi olan öğretmenin sınıfında sıkça karşı karşıya geldiği davranım sorunlarının sırası ile, ders esnasında arkadaşları ile konuşmak, sınıfın içerisinde gezinmek, sırasında oturmamak, vurmak, ders dinlememek, arkadaşına zarar vermek, öğretmenin kurallarına uymamak davranımlarının bulunduğunu tespit etmiştir (Akt. Gündoğdu, 2005: 44-45).

Çiftçi ve Tabak (2007: 41), ilk okul öğrencisinde görünen problem davranışı belirleme amacı ile yaptığı çalışmasında, öğrencide görünen sorun davranışın sırası ile ellerini ısırarak, başını duvarlara vurmak, bağırarak, eşyaya hasar vermek ve küfredme olduğunu belirlemiştir.

Acar-Batu (2010: 96), sınıf öğretmeninin sınıfında karşı karşıya geldiği sorun davranışla alakalı görüşlerini ve önerisini belirleme amacı ile gerçekleştirdiği çalışmada, öğretmenin sınıfında sıkça karşı karşıya geldiği sorun davranışın sırası ile, izin almadan konuşmak, sırasında oturmamak, sınıf içerisinde gezinmek, öğretmenin kurallarına uymamak, arkadaşlarını rahatsız etmek, küfretmek gibi negatif söz söylemek, faaliyetlerini tamamlamamak vb. davranımlar bulunduğunu gözlemlemiştir.

Yukardaki araştırmalar doğrultusunda, özel eğitimde gereksinime ihtiyaç duyan ve duymayan öğrencilerle çalışmakta olan öğretmenin kendisini genellikle, sınıfında çokça rahatsız eden davranışın, düzen bozmakta olan, arkadaşlarını rahatsız edici davranış ve saldırganlıklar olduğu söylenebilir.

Sonuç

Eğitim kurumları çerçevesinde alanyazın incelendiğinde öğretmen tükenmişliklerini etki eden en mühim esas etkenlerin, öğretmenin karakter özellikleri, çevre etkenleri ve mesleki sorunlar bulunduğu görülmektedir.

Yetersiz mesleki yetkinliğe haiz öğretmenin yüksek mesleki yetkinliğe haiz öğretmenle mukayese edildiğinde çok fazla mesleki tükenmişlikler yaşamasının sebebinin, öğretmenin akademi stresi oluşturan etkenlerle karşı karşıya geldiğinde sorunu çözüme kavuşturmaya odaklanmamasına yükleyen araştırmalar mevcuttur.

Araştırma ve çalışmaların bir çok mesleki yeterliliğe haiz öğretmenin karşı karşıya geldiği sorunlar ile kolayca mücadele edebildiklerinden daha az mesleki tükenmişlikler yaşadığını göstermektedir. Araştırmacılar, sosyal açıdan destekleyen çevrenin, değer ve duygunun paylaşılmasında birbirine bağlayıcı bir vazife üstlendiğini, hayattaki karşı karşıya gelinen değişikliğin getirmiş bulunduğu role adapte olunmasına ve karakterlerin korunmasına destek bulunduğunu ifade etmiştir.

Eğitim kurumlarındaki öğrenci davranımlarındaki sorun odakları öğretmenin mesleki tükenmişlikler yaşamasının belirleyici bulunan bir faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir çok

Kendilerine Bakan Yönüyle Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Nedenlerinin İncelenmesi

çalışma, öğrencilerin tutumsal sorunları ve sınıftaki düzen problemlerinin öğretmenlerin mesleki tükenmişliğine dair esas sebeplerinden biri bulunduğunu bize sunmaktadır.

Öğrencilerde gözlemlenen sorunlu davranışlar, gerek söz konusu bireyin gerekse de diğer bireylerin öğrenmesine mühim ölçüde etki eden ve benzer ölçüde öğretmenlerin yetkin öğrenim yapmalarına olumsuz olarak etki eden davranışlardır. Araştırmacılar, tanımından hareketle, öğrencide ortaya çıkan sorunlu tutumların, eğitimin kalite kavrayışını, öğrencilerin kendinin ve arkadaşının öğrenmesini negatif açıdan, öğrenimin gerçekleşmesini güçleştirdiği söylenebilmektedir.

Eğitim kurumlarındaki öğretmenin mesleki tükenmişlikler yaşamasının sebeplerinden bir diğer mühim etken de öğrencinin davranışsal sorunlarıdır. Bir çok çalışma, öğrencilerin davranışsal sorunları ve sınıftaki disiplinsizlik sorunlarının öğretmen tükenmişliğinin esas sebebinden birisi bulunduğunu göstermektedir.

Öğrencilerde gözlemlenen sorunlu davranışlar, gerek söz konusu bireyin gerekse de diğer bireylerin öğrenmesi mühim ölçüde etki eden ve benzer ölçüde öğretmenlerin yetkin bir öğrenim yapmasını engel teşkil eden davranışlardır. Araştırmacılar, tanımından hareketle, öğrencide ortaya çıkan sorun davranımların, eğitimin niteliğini, öğrencinin kendinin ve arkadaşının öğrenmesini negatif açıdan tesirlediği, öğrenimin ortaya çıkmasını güçleştirdiğini ifade etmektedir.

Kaynakça

Ayaoğlu, E., Ceydan, M. ve Maden, T. (2016). Öğretmenin Kendi Tükenmişlik Düzeyine İlişkin Görüşleri. Malatya: *XIII. Ulusal Eğitim Bilimleri Kurultayı*.

Akbulut, E. (2014). Öğretmenin Mesleğine İlişkin Tükenmişlik Durumları. *Yüzüncü sene Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (3), 24-33.

Akçalımete, G., Kanner, S. ve Sucuoğlu, B. (27-29 Mayıs 2008). Millî Eğitim Bakanlığı Kurumlarında Çalışmakta olan Öğretmenin Tükenmişlik ve İş Doyumu Düzeyinin Karşılaştırılmalı Olarak İncelenmesi. Ankara: *6. Ergonomi Kongresi*.

Aksoy, V. (2012). *Rehber Öğretmenin Tükenmişlik Alguları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.

Aslan, H., Bengi Gürkan S. ve Ünal, M. (2006). Eğitim Kurumlarında Tükenmişlik Düzeyi. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 7 (1), 39.

Atıcı, M. (2010). Yüksek ve Yetersiz Tükenmişlik Seviyesine Sahip Öğretmenin Sınıf Yönetimi Stratejisi. *Kuram ve Uygulamalarda Eğitim Yönetimi*, 28, 483-499.

Aydın, A. (2008). *Sınıf Yönetimi ve Başaçıkma Yolları*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Başar, H. (2007). *Öğretmenin Sınıf Yönetimi Tarzları*. Ankara: Önder Matbaacılık.

Batu, S. ve Özen, A. (2007). Sınıf Öğretmenlerinin Kaygı Sorunlarının Belirlenmesi. H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Büyükkaragöz, S. ve Çivi, C. (2007). *Sınıf Yönetiminde Genel Öğrenim Metotları*. Konya: Öz Eğitim Yayınları.

Celep, C. (2009). *Sınıf Yönetimi ve Disiplini*. Ankara: Anı Yayıncılık.

Çakır, Y. ve Palabıyıkoglu, R. (2007). Sosyal Destek Ölçeğinin Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması. *Kriz Dergisi*, 5 (1), 15-24.

Çam, O. (2002). *Tükenmişlik Envanterinin Geçerlik ve Güvenirliğinin Çalışılması*. H.Ü. Sağlık Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Çoluk, Ö. (2009). *İlkokulda Görev Yapan Yönetici ve Öğretmende Tükenmişliklerin Kestirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Demircitaş, H. (2009). Ortaöğretim Kurumlarında Sorumluluğa Dayalı Sınıf Yönetimi. *Öğretmen Dünyası*, 23.

Doğan, M. (2010). *Tükenmişlik Yaşayan Öğretmenin Çeşitli Psikoloji Değişkenler Bakımından Değerlendirilmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Ankara.

Dolanay, A.B. ve Piyal, B. (2017) Öğretmende Bazı Mesleki Özellikler ve Tükenmişlik. *Kriz Dergisi*, 11 (1), 35-48.

Ertaş, D., Kırçali, G. ve Teksin, E. (2016). *İşlevsel Değerlendirme: Davranış Sorunlarıyla Başaçıkma ve Uygun Davranış Kazandırma Süreci*. Ankara: Kök Yayıncılık.

Kendilerine Bakan Yönüyle Öğretmenlerin Mesleki Tükenmişlik Nedenlerinin İncelenmesi

Fındıkcı, İ. (2001). Öğretmenin Disiplin Hususundaki Tutumları. *Eğitimde Nitelik Geliştirme I. Sempozyumu Bildiri Metinleri*. İstanbul: Kültür Koleji Yayınları.

Girgin, G. (2005). *İlkokul Öğretmenlerinde Mesleki Tükenmişliklerin Gelişmesini*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Gökçeakan, Z. ve Özler, R. (2007). Ortaokul Öğretmeninde Tükenmişlik Seviyesi Sebebi ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi. *4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi*, Eskişehir.

Gündoğdu, F.B. (2005). *Anne Babaların Evlilik Uyumlarını Algılamaları ve Bazı Değişkenler Bakımından Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Gündüz, B. (2014). Öğretmende Tükenmişliklerin Akılcı Bulunmayan İnançlar İle Bazı Mesleki ve Kişisel Değişkenlere Göre Yordanması. *Türk Psikoloji Danışma ve Rehberlik Dergisi*, 6 (2), 113-119.

Işıkkhan, V. (2016). *Okul Hayatında Stres ve Başaçıma Yolları*. Ankara: Sandal Yayınları.

Kanner, S., Yelice, B. ve Şekercioğlu, G. (2017). Öğretmen Mesleki Tükenmişlik Ölçeği Geliştirme Çalışması. *I. Ulusal Eğitimde ve Psikolojide Ölçme ve Değerlendirme Kongre Kitabı*, Ankara.

Kanasar, N. (2015). *Tükenmişlik Düzeyinin Çalışılması: Kavramlar, İlkeler, Yöntem ve Teknikler*. İstanbul: Nobel Yayın Dağıtım.

Kırılmaz, A.Y., Çelen, Ü. ve Sarp, N. (2017). İlköğretimde Çalışmakta Olan Bir Öğretmen Gurubunda Tükenmişlik Sendromunu Çalışması. *Journalist of Specialist Educations*, 23 (2), 185-200.

Özler, R. (2008). *Sınıf Öğretmeninde Tükenmişlik Seviyesi Sebebi ve Çeşitli Değişkenlere Göre İncelenmesi*. Rize: Rehberlik Çalışma Merkezi Yayınları.

Özmen, H. (2010). *Ortaöğretim Okullarında Vazife Yapan Öğretmenin Tükenmişlik Düzeyi*. Yüksek Lisans Tezi, S.D.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Isparta.

Sucuoğlu, B., Gümüş, Ş. ve Peşkin, Ü. (2001). Fizikî Egzersizlerin Saldırgan Davranış Üstündeki Etkisi. *Eğitim Bilimleri Birinci Ulusal Kongre Kitabı*. Ankara, 260-270.

Sümer, N. (2009). Tükenmişlik Modellemesi: Esas Kavramlar ve Örnek Uygulamalar. *Türk Psikoloji Yazıları*, 3 (6).

Şimşek, Ö. F. (2017). *Tükenmişlik Modellemesi Giriş: Esas İlkeler ve Yöntem Uygulamaları*. Ankara: Ekinoks.

Torrún, A. (2005). *Tükenmişlik Üzerine Bir İnceleme*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Tülkaya, S. (2006). *Öğretmendeki Tükenmişlik Görünen Psikoloji Belirtiler ve Başaçıkma Davranışı*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana.

Türkeç, A. (1996). *Ortaokuldaki Öğrencilerde Görünen Disiplinsizlik Davranışları*. Yüksek Lisans Tezi, A.Ü. Eğitim Bilimleri Fakültesi, Ankara.

Türnülu, A. (2009). Sınıf İçi Davranış Yönetimi. *Eğitim Yönetimi*, 21, 141152.

Üredi, I. ve Üredi L. (2014). Sınıf Öğretmeninin Cinsiyetlerine, Buldukları Sınıflara ve Başarma Düzeyine Göre Tükenmişlik Düzeyinin İncelenmesi. *Ankara Eğitim Bilimleri Dergisi*, 2 (1).

Yıldız, M., Karaoğlu, P. ve Soran, H. (2016). Öğretmen Tükenmişlik Ölçeğinin Farklı Mesleklere Uyarlanması. *Ulusal 6. Eğitim Bilimleri Kongre Kitabı*. İstanbul.

Zengin, U.K. (2017). *İlköğretim Öğretmeninin Sınıf İçi İletişim Örüntüleri ve Tükenmişlik Algıları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.

Zimmerman, B.J. (2009). Bireylerde Sorun Davranış. *Contemporary Educational Psychology*, 25, 82-91